

SOCKENSTRUNT

FRÖSUNDA HEMBYGDSFÖRENINGENS KVARTALSTIDSKRIFT

årgång 7

nr 2 1985

DEN HERRELÖSA MARKEN

Längst ut i obygd, på gränsen till den okända världen utanför Frösunda socken finns ett litet stycke mark.

Om det lilla markstycket har det stormat en del under åren. Sockenstrunt avslöjar här hemligheterna.

Från Stora Söderby i Lunda går en enskild väg fram till Sättralund, en liten gård som gränsar till Åttesta by i Frösunda. På Frösundasidan ligger här ett markområde, som en gång kallades Sättralund nr 2 eller Åttesta 3:2. Dess historia är intressant inte minst ur fastighetsrättslig synpunkt.

Soldaten Fredrik Viktor Färm byggde platsen i slutet av 1800-talet sedan han pensionerats från sin tjänst på Skrävsta soldattorp (nuvarande Almviks).

Färm var född år 1840, och bör alltså ha pensionerats före sekelskiftet. Sättralund nr 2 ligger

ganska avsides ur Frösundas synpunkt, och någon riktig väg över till Åttesta har aldrig funnits.

År 1919, efter Färms död, köpte skräddaren K J Lundin hus och mark av handlanden F H Eklund, som då ägde Åttesta 3:1, motsvarande den gård som nu innehas av Stig och Ingegerd Öhman. Köpeskillingen var 650 kronor och tomtens areal 4766 kvm. Två senare fastställda Länsstyrelsen avsöndringen och Åttesta 3:2 hade tillskapats.

Men köpet tycktes inte ha varit så väl genomtänkt. Skräddaren Lundin bosatte sig aldrig på sin nyförvärvade fastighet. I stället förekommer som spekulant en Oskar W Lindgren i Knivsta. Enligt köpekontrakt var han beredd att betala 1175 kronor för Åttesta 3:2. Kontraktet är emellertid överkursat och försett med påskrift att säljaren återfått sin handpenning år 1924. Anmärkningsvärt är att säljare inte är Lundin utan J A Sundell som då, efter Färms död, bodde på platsen.

Efter många turer hamnade torpet här. Det är det lilla huset till vänster på bilden, nu förvandlat till sommarstuga på tomten till Björknäs, strax norr om Frösunda kvarn.

Kanske hade Sundell tänkt köpa fastigheten av Lundin, men även det köpet har i så fall blivit återkallat. Sundell inflyttade till Frösunda år 1920 enligt kyrkoboken. Enligt samma källa dog Färm 1916, fö samma år som hans hustru. En kortare tid under 1917 beboddes stugan av Halvar och Maria Carlsson, föräldrar till bl a byggmästarfru Mia Nyberg. Skräddaren Lundin sålde så Ättesta 3:2 till Frösunda kommun för 1400 kronor enligt köpehandling den 16 januari 1924. Köpet är undertecknat av E Torell för Frösunda kommun. Kommunalnämnden i Frösunda föreslår sedan kommunalstämman att godkänna köpet "till följd av lägenhetens från socken avskilda läge, där bosatta barn icke kunde besöka kommunens skolor till följd av lång och oländig skolväg och då man kunde förutsätta att endast mindre bemedlade personer ville bosätta sig å lägenheten".

Motiveringen var tydligen övertygande - köpet godkändes. Vid det laget var säkert Frösundas kommunalmän nöjda med sin insats men nu uppstår svårigheter.

I brev av den 10 november 1924 meddelar Stockholms läns västra domsagas kansli att lagfart på Sättralund nr 2 f n inte kan beviljas, då stamhemmanet, Ättesta nr 3 enligt lagfartsboken ägs av Johan August Granlöf och köpekontraktet inte undertecknats av denne, utan av K J Lundin.

Stamhemmet hade således också bytt ägare. År 1922 hade lagfarten övergått på ovannämnde Granlöf. Förklaringen till att lagfartsansökan avslogs var att Lundin aldrig sökt lagfart. Han flyttade ju aldrig dit.

Frösunda kommun bestämde sig då för att låta lagfartsansökan bero och att sälja "Färmstugan" för rivning. Köpare blev Emil Andersson i Rolsta, far till Karl Andersson i Fågelsunda och farfar till Anders Andersson, Trosta, Lunda. Stugan kom att hamna i hörnet på Björknästomten, inte långt från Frösunda kvarn. Björknäs ägs i dag av just Anders Andersson, och stugan nyttjas som sommarnöje av Ruth och Einar Högberg från Akalla. Så blev det alltså med stugan. Kvar låg den avskilda tomten och växte igen allt mer. Äganderätten var länge oklar. Så småningom började Vallentuna kommun forska i saken. Efter kommunsammanslagningen hade ju fastighetskontoret i Vallentuna fått hand om de gamla Frösunda-papperen.

Den herrelösa fastigheten ligger vid Sättralund, långt inne i skogen vid gränsen till Lunda socken. Gränserna är prickade här på kartan. Det syns också att ingen väg leder från Frösunda till fastigheten.

Ejnar Eliasson, som köpte stamfastigheten Ättesta 3:1 år 1925 ansåg sig säkert som rättmätig innehavare. Han måste ha blivit styrkt i sin uppfattning av ett gravationsbevis från år 1952 enligt vilket han var lagfaren ägare. Gamla frösundabor minns Eliasson som en man som tyckte om att tala i gåtor och sätta sina medmänniskor på det hala. Om han levat skulle han säkert ha uppskattat att ta en match med Vallentuna kommun om äganderätten till Ättesta 3:2.

Obestridligen hade dock kommunen köpt fastigheten. Efter lagfartsammanträde 1983 fick så Vallentuna kommun lagfart på Ättesta 3:2. Nu kunde kommunen ha sålt fastigheten som sommarstugetomt. Man hade ju knappast behövt befara att "mindre bemedlade" personer skulle bli köpare. I stället sålde man den efter diverse förhandlingar och prutningar till stamfastighetens ägare, Stig och Ingegerd Öhman, under villkor att den sammanlades med stamfastigheten. Sammanläggningen registrerades den 25 juli 1984, och den osaliga avsöndringen Sättralund nr 2 hade fått ro.

Här skulle denna berättelse kunna vara slut men vi måste nog titta litet närmare på de underliga turerna. (Det blir ändå krångligare i fortsättningen än vad det varit hittills.)

När Frösunda kommun 1924 fick avslag på sin lagfartsansökan var det med motivering att Lundin var säljare och inte Granlöf. Varför Granlöf och inte Eklund? Eklund var ju lagfaren ägare till Ättesta 3:1 när avsöndringen fastställdes och borde ju fortfarande ha lagfart på 3:2 även om stamfastigheten 3:1 bytt ägare.

Förklaringen till detta får man om man tittar i lagfartsboken för Semminghundra härad. (Förvaras numera på tingsrätten i Sollentuna.) Ättesta 3:2 finns över huvud taget inte införd! Man hade tydligen tänkt att fanns det en avsöndring som ingen köpare fått lagfart på så måste den ägas av stamfastighetens ägare.

Avsöndringskartan har också sina poänger. Den visar vilken bebyggelse som fanns på marken 1919. Grunderna finns kvar, men - helt stilenligt när det gäller Ättesta 3:2 - inte i den del av tomten som kartan visar. Nästa frågetecken är Sundells återkallade försäljning av Ättesta 3:2 till Lindgren i Knivsta. Sundell bodde på platsen mellan 1920 och 1924, således medan Lundin ägde fastigheten. Vad han hade för rätt att sälja är en mystifikation. Köpet fullföljdes ju inte heller. Frösunda kommun kanske avstyrde det hela. Så till sist gravationsbeviset från 1952, enligt vilket Eliasson är ägare. På Södra Roslags tingsrätt ger man följande sannolika förklaring.

När fastighetsboken för Frösunda lades upp 1937 förde man över det som stod i den gamla lagfartsboken. När ingenting stod om Ättesta 3:2 fördes stamfastighetens ägare, Eliasson, in som lagfartens ägare. Först efter 1952 upptäcktes misstaget. Vid uppläggnings av fastighetsboken var det tilllåtet att använda radervätska för att rätta till skrivfel som upptäcktes samma dag. Någon har tänjt på bestämmelserna och använt radervätska långt senare för att ändra lagfarten från Eliasson till Eklund.

Mycket krångel hade således kunnat undvikas om skraddaren Lundin sökt lagfart. Alltså: köper Du en fastighet så glöm inte lagfartsansökan!

Martin Grandin

Fortifikationens fader funnen i Frösunda

Vem var Olof Hansson med familjenamnet Örnehufwud? Hans gravsten finns i Frösunda kyrka, men hans minne har kanske bleknat.

Agneta Heine-Ivgren berättar här om denne framstående frösundabo som jubilerar i år.

Vad är det för krans, som står längst fram till höger i koret i kyrkan? En bortglömd begravningskrans? Nej, det är en krans vid Olof Hansson Örnehufwuds grav, nedlagd i samband med firandet av 350-årsminnet av den svenska fortifikationens (fortifikation betyder befästningskonst) födelse.

Den 11 juni 1635 utnämndes nämligen Örnehufwud att vara den förste "general-kvartermästaren över all Fortifikation".

Vem var då denne Örnehufwud - Frösundas genom århundraden mest namnkunnige man? Han föddes år 1600 i Nya Löddöse i Västergötland. När Nya Löddöse 1912 brändes av danskarna flyttade familjen till Örebro. 14-årig placerades Olof i skola i Rostock. Hemkommen därifrån 17 år gammal fick han sin första anställning som skrivare i Hertig Johans av Östergötland kansli. Två år senare sökte han och erhöll anställning i Konungens kansli. År 1624 sattes han på Konungens (Gustaf II Adolf) befallning i lära hos riksarkitekten Anders Buréus för att få utbildning i "ritare och ingenjörskonsten".

I juni 1925 utnämndes Olof Hansson till "geographus" och medföljde i denna egenskap Konungens hovfolk till armén i Livland. Han började således sin bana inom försvaret som kartograf - lantmätare.

1628 anställdes han som fortifikations-officer vid den svenska hären i Preussen. De fyra årens fälttåg i Preussen blev för Olof Hansson liksom för hela den svenska armén den skola, i vilken de skaffade sig kunskap för kommande större uppgifter i Tyskland.

År 1635 i samband med utnämning till generalkvartermästare adlades Olof Hansson och skulle skriva och kalla sig Örnehufwud. I samband med adlandet fick han mottaga fyra gårdar i Uppland: 3 hemmen i Ansta och 1 hemman i Vreda Frösunda. Helgö gård, som Örnehufwud bebyggde och skrev sig på, förvärvade han troligen genom byte med kronan mot några andra hemman. Han hade redan 1634 erhållit fyra Upplandsgårdar. Örnehufwud hade det året gift sig med Anna Sneckenfeldt. Familjen bebodde Helgö från 1636. Örnehufwuds fick fem barn. Ätten slöts på svärdssidan genom ogifte sonen Axels död 1670.

Kransen till höger om altaret är uppsatt vid Olof Hansson Örnehufwuds grav. Han är Frösundas genom tiderna mest namnkunnige man.

Örnehufwud tecknade mycket bra och anses näst Erik Dahlberg vara den konstnärligt mest begåvade kartografen. Förutom sin verksamhet inom befästningskonsten arbetade Örnehufwud som stadsplanerare och husbyggare. Han var ofta anlita som rådgivare åt rikets herrar i samband med deras privata byggnadsföretag.

Örnehufwuds chefsskap över Fortifikationen blev inte långvarigt. Redan i augusti 1644 insjuknade han i häftig "brännsjuka och fläckfeber" och den 27 augusti avled han efter en svår döds kamp i lägret i Katrarps by i Skåne. Kistan fördes från Skåne och ankom till Frösunda den 3 oktober. På alla fästningar som liktåget passerade gavs salut som bevis på "den ära han av alla skattades värdig för sin långa mödosamma och farliga tjänst". Han bisattes i Frösunda kyrka. I koret finns hans gravsten med de Örnehufwudska och Sneckenfeldtska vapnen inhuggna, samt initialerna O.Ö.A.S.

Örnehufwud var känd för sin arbetssamhet. Han dessutom lär ha varit en fridens man, som helst undvek tvister.

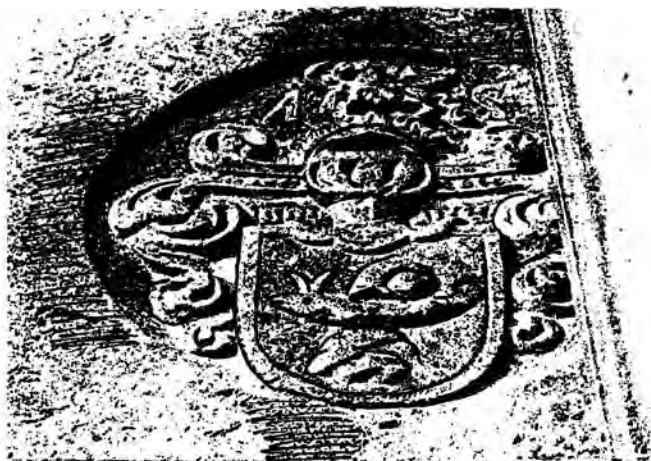
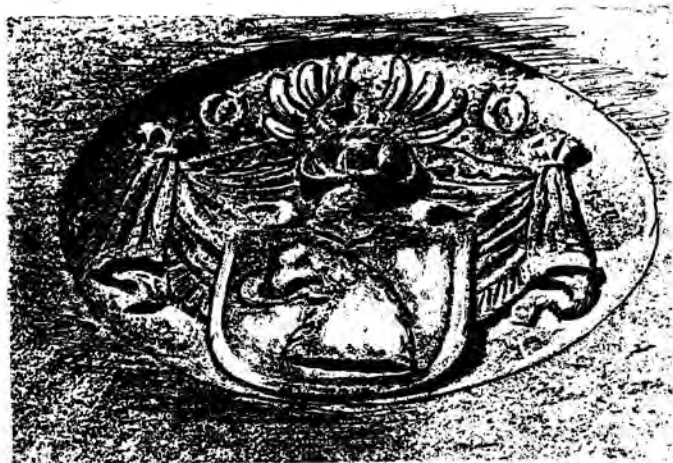
Hos oss i Frösunda lever familjen Örnehufwuds minne kvar genom alla de gåvor kyrkan fått motta. Således har familjen skänkt dopfatet av tenn med initialerna A.Ö. och årtalet 1649, kalken och oblatasken av förgyllt silver och vinkannen av silver, alla med inskriptioner. Örnehufwuds har också skänkt en av ljuskronorna och den femarmade ljusstakan, som står i södra främre fönstret, m.m.

På södra kyrkväggen finns Olof Örnehufwuds och sonen Axels begravningsvapen, samt deras värjor.

Örnehufwud dog endast 44 år gammal. Med honom gick en av de män ur tiden, som var med om att grundlägga Sveriges stormaktsställning. Större delen av sitt liv tillbringade han i fält eller på resor. I fält slutade han sina dagar. I Frösunda kyrka vilar hans stoft.

Agneta Heine-Ivgren

Källa: Olof Hansson Örnehufwud och svenska Fortifikationsväsendet av Ernst Eriksson (Uppsala 1935)

På Örnehufwuds grav finns hans och hans hustrus, Anna Sneckenfeldt, vapen huggna i sten. Örnehufwud till vänster på bilden och Sneckenfeldt till höger, något skymt av altarrunden.

Efter 100 år kom ett tåg till marknaden i Frösunda. Det hade varit på väg så länge att det från början av resan hade drivits med ånga. Från Lindholmen blev det elektriskt, med världens äldsta elektriska lok som fortfarande är i drift.

Och marknaden: Här såldes kaniner, böcker, potatis, kläder, honung, skrot och korn, tupper och andra nyttigheter. Stationsplanen var full av folk. Solen lyste. Spelmännen på tåget gned sin fiol och pumpade sin bälg.

Efter 100 år hade förstås ett och annat hunnit hända. Stationshuset i Frösunda är nu gult i stället för rött. Järnvägen som då var alldeles nyinvigd är i dag trött och vanskött. Men levande!

Det var när järnvägen firade jubileum den 21 september 1985.

PINGST PÅ LÖFSTA

Den traditionella vårpromenaden i hembygdsföreningens regi avverkades i år på Löfsta ågor.

Annandag pingst i år var en skön och vacker dag, och trots den sena vårsådden fanns även en hel del lantbrukare bland de många människor som samlades vid Löfsta för hembygdsföreningens traditionella vårpromenad.

"Sigvard i affären" hade lagt ut en av sina sedvanliga tipsrundor. Denna gång fördes vi genom vackra beteshagar och enebackar ner till åkrar och ängar som en gång i tiden legat under Hedervikens bräckta vatten. Där mötts de tre urgamla socknarna Närtuna, Skepptuna och Frösunda, men också de tre moderna storkommunerna Vallentuna, Sigtuna och Norrtälje.

Där vid åkerkanten kunde vi också se imponerande rester av en bred och hög brygga som säkerligen en gång också innehållit de stora stenblock som nu sitter i grunden till Löfsta huvudbyggnad.

Vid återkomsten från promenaden slog vi oss ned bland vårblommorna i backen ovanför huset och packade upp kaffekorgarna varefter Bo Ivgren berättade om händelser och detaljer kring gårdens historia.

Till slut, efter att tipsrundans alla vinnare gratulerats med hurrarop och petuniaplantor, inbjöds alla som så ville att bese husets bottenvåning innanför de mäktiga murarna, där en hel modern diskbänk har kunnat byggas in i en fönsternisch och ett f d förrådsrum har ett takvalv som i en miniatyrkyrka.

Åter en skön och lyckad Vårpromenad! Tack till alla som ställde upp och gjorde det så!

FEL BLIR RÄTT

I förra numret av Sockenstrunt skrev vi om Torsholma gård. I avsnitt 1 och 2 på sidan 3 råkade vi blanda ihop uppgifterna och skriva fel. Så här ska det vara:

1875 köpte rusthållaren Adolf Jansson gården av fröknarna Lind. Han blev senare farfars farfar till nuvarande ägaren Hans Thorsaeus.

Huvudbyggnaden uppfördes år 1855. Där bodde Adolf Jansson efter sin hustrus död 1892 med sin hushållerska fram till 1914 då han avled 92 år gammal.

Under denna tid bodde sonen och arrendatorn Karl Jansson med hustru, 6 barn, drängar och pigor i flygeln på 3 rum och kök. Flygeln, som är från tidigt 1700-tal, byggdes om 1980. Där bor nu Hans med fru Anita och barnen Joakim, Johan och Anna.

I huvudbyggnaden bor Stina och Gustaf Thorsaeus.

Den iögonfallande propellern på sin höga ställning vid gården är byggd 1924 och användes till gårdens vattenförsörjning i över 30 år.

地方都

MUSIKAFTON I FRÖSUNDAGÅRDEN

Den 25 oktober anordnade Röda Korset en musikafton i Frösundagården. Medverkande var Bosse Eriksson och Trifolium, förstärkt med musiker och en ungdomskör från Vallentuna.

Ett underhållande och trevligt program bjöds, med både Taube-låtar och besök av Fat Mammy Brown från New Orleans.

Saft och kaffe serverades och lotter såldes, allt till en behållning av 2 000 kr som sändes vidare till Riksinsamlingen för Röda Korsets hjälpverksamhet.

LEKPLATS I FRÖSUNDA

Nu har vi äntligen fått en lekplats i Frösunda! Efter en skrivelse från bl a dagmammorna i Frösunda beviljade kommunen 10 000 kr för utrustning om frösundaborna stod för iordningsställandet.

Nu finns på plats både sandlåda och gungställning vid Frösundagården samt nya staket. Ett särskilt tack ska riktas till Kjell-Åke "Luppe" Ahlmgren, Conny Wiberg och Olle Öhman för många timmars arbete!

BLAND HATTAR OCH SPORER

Rapport från Strunts reporter i svampskogen.

Lördagen den 28 september; redan vid 8-tiden, kom han - Tord Lundberg - som skulle sprida svampkunskap till en oräknelig skara frösundabor.

Med mig som "safariledare" rusade vi omgående ut i terrängen i syfte att ordna en svamutställning att börja kunskapspridandet med.

Tord mumlade hela tiden om att det var för sent på säsongen, alltför få arter o s v, men på samma sätt som i vissa kungliga älgjakter i forna dagar ledde jag honom fram till "mina ställen".

Faktiskt - vi ordnade till en utställning med ett 10-tal matsvampar plus några tänkbara förväxlingsarter. De sista artnamnen skrevs dit just när frösundaborna kom stormande.

Stormande, ja - åtta tappra plus min fru och jag blev hela styrkan.

Uppläggningsen var inte så tokig. Först pratade Tord bortåt en halvtimme om hur man bör starta sitt umgänge med svampskogen, om utställningens arter, speciella kännetecken och om möjliga förväxlingar. Råd om rensning och tillagning kom också med på slutet.

En aning frusna promenerade sedan hela skaran ut i den villande skogen allt under det att solen strålade.

Någon rekordskörd kan man väl inte påstå att vi fick, men vi lärde oss nog en del. Det var verkligen glest mellan svamparna. Men därutöver fick vi sol och frisk luft samt fikapaus i halvtid.

Vi elever övertalade Tord att ställa upp även 1986 - lördagen den 6 september preliminärbokades. Gör det du också och kom med den 6 september 1986!

Trattkantarell på er!

Nisse Björk

BARN PÅ NÄS

Hur var det att vara barn för mer än 50 år sedan i Frösunda? Sockenstrunts ungdomsredaktion har bätt Eivan Johansson berätta. Han är uppvuxen på Näs i Frösunda.

"Jag har bott i Frösunda sen jag var liten. Min pappa är född här. På Näs gård för att vara exakt. Mamma var född i Kårsta. Jag gick i skolan här också. I 1:an och 2:an gick jag i Thorsholma skola. När jag började 3:an började jag nere i Frösunda gården. Där gick jag 4 klasser.

Jag gick till skolan varje dag. Fast ibland tog jag cykeln också. Ibland busade jag och mina kompisar och gick längs järnvägen hem. Det var mycket närmare. En gång fick stinsen syn på oss och då ringde han hem. Då höll jag på att få stryk!

Det var väldigt stränga regler i skolan. Alla visste att rottingen låg under katedern. Vi var ca 35 stycken i en klass där jag gick. Och mycket läxor fick vi! Varje dag! Vi läste samma ämnen som ni barn läser med undantag för en sak, vi läste inte språk. Det är synd för jag kan varken tyska eller engelska.

Så mycket fritid hade jag just inte för jag gick i skolan från 8.30-14.00, från måndag till lördag. Och när det inte var skola var det alltid en massa läxor som spökade.

Men lite fritid hade jag och då brukade jag hjälpa till med att sköta djuren. Vi hade en ladugård. Det var framförallt när jag blev större som jag hjälpte till. Det var så att när man fick sina första långbyxor i 14-15 års åldern så räknades man som vuxen.

Jag fick heller aldrig nån veckopeng som ni nu tar som en självklarhet."

Tack!

Robert Magnuson
Malin Hellsten

GYMNASTIK I FRÖSUNDA-GÅRDEN

Varje tisdag kl 19.00 samlas det i genomsnitt 12 deltagare (varför är det bara kvinnliga deltagare?) under inspirerande och kunnig ledning av Eva Mikkola-Molander. Eva som är leg sjukgymnast ger också fina tips om bl a avslappning, vilket är välbehövligt för de flesta av oss.

Gymnastikprogrammet vi följt till nu är det som Susanne Lahnefeldt ledde i tv. för en tid sedan. Alla åldrar är representerade, och **DU** är också välkommen att gympa på tisdagar!

OMSLAGSBILDEN

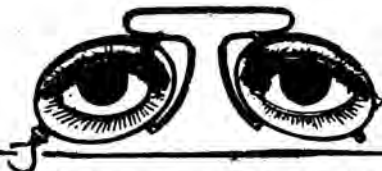
är gjord av Hermine Bjerke och föreställer kyrkan, Frösundagården och ett par uthus, sedda söderifrån.

Just nu är det faktiskt uthusen som syns bäst, och det är också dem som vi vill uppmärksamma. Frösundafolket har underhållit och förskönat dem så att de utan att skämmas kan visa upp sig.

Huset till vänster på bilden är ett dass, rent ut sagt. Det målades under två ljusa kvällar i höst av Ulla och Boris Öhman och Ulla och Harry Öhrlund. Både tak och väggar har fått sin del av färgpytsarna.

Väggar och snickerier på det högra huset, den gamla tvättstugan, har också målats i höst av Lasse Lindvall och Ulla och Harry Öhrlund.

På tvättstugan ska dörrarna målas till våren, då även en del invändning uppsnygning ska ske. Kommunen har gett klartecken till ett litet museum där.

LOCKENSTRUNT

FRÖSUNDA HEMBYGDSFÖRENING KVARTALSTIDSKRIFT

Adress: Björkås, Frösunda, 186 00 VALLENTUNA
Redaktion: Bertil Hellsten (ansv utg) 302 54

FRÖSUNDA HEMBYGDSFÖRENING

Ordförande: Anne-Marie Karlsson 302 05

Kassör: Sven Billersjö 320 54

Postgiro nr 80 58 98 - 4

Medlemsavgift per år: 15 kr för vuxen,
5 kr för ungdom mellan 12 - 18 år.